

Filosofiens detektiver

Filosofi.

I de sidste par år er der kommet flere og flere bøger, som har forsøgt at beskrive personen bag et forfatterskab, snarere end selve forfatterskabet. I disse biografier, der bl.a. tæller Villy Sørensens bog om Nietzsche og Rüdiger Safranskis bøger om Nietzsche og Heidegger, behandles de enkelte forfatteres tekster stadig, selv om man til tider får den opfattelse, at elskerindens, søsterens eller moderens gøren og laden er vigtigere for forståelsen af forfatterne end selve teksten. Der er ingen tvivl om, at disse biografier har et sundt potentiale i sig, i deres forsøg på forene en filosofisk, en socialvidenskabelig og en historisk læsning, men det er langtfra altid disse biografier lever op til dette potentiale, og ofte ender biografierne med at blive hverken fugl eller fisk.

David J. Edmonds & John A. Eidinow: *Wittgensteins Ildrager*, oversat fra engelsk af Allan Hilton Andersen. Modtryk 2002. 287 sider. kr. 299

af Christoffer Karoff

De spørgsmål *Wittgensteins Ildrager* forsøger at give et svar på er: Truede Ludwig Wittgenstein virkelig Karl Popper med en ildrager under deres møde i *Moral Science Club* fredag den 25. oktober 1946? Var Poppers svar virkelig, da Wittgenstein stående med ildrageren i hånden foran ham, spurgte efter et eksempel på et moralsk princip: "At man ikke truer gæsteforelæsere med ildragere"?

Som en historisk roman forsøger bogen at grave alle de vidnesbyrd frem den kan, for at få et svar. Det er bestemt ikke få vidnesbyrd forfatterne har fundet; stort set alle der var tilstede den aften, har nedskrevet episoden i deres erindringer. Det ironiske er nu, at selv om stort set alle, der var tilstede var enten filosoffer eller andre former for akademikere, er der ikke to af dem der kan blive enige om hvad der egentlig skete den aften. Nogen opfattede det ikke som om Wittgenstein truede Popper, andre mener, at Wittgenstein forlod lokalet før Popper fremsatte sit ildrager-princip.

Efter således at have kridtet banen an til en rigtig detektivroman, tager bogen os med tilbage til tredivernes Wien for at få os til at forstå, hvad der

[1]

lå til grund for det raseri, der kom til udtryk under mødet i *Moral Science Club*. Her er der flere ligheder end forskelle, der springer i øjnene. Både Wittgenstein og Popper voksede op i meget velhavende jødiske familier, ingen af dem var lang tid om at forlade Wien, da krigen brød ud, for at fortsætte deres akademiske karrierer i engelsktalende lande. Begge havde stor succes i deres profession, således bærer filosofien i dag stadig præg af de to tænkeres virke, og både Wittgenstein og Popper måtte efter krigen konstatere, at de formuer deres familie engang havde, var væk. Selvom der selvfølgelig også er forskelle mellem de to filosoffer, synes det alligevel mærkeligt, at det skulle være de to kombattanters baggrund, opvækst og udvikling, der skulle ligge til grund for episoden i *Moral Science Club* og selv om bogen ikke siger det direkte, må dette også være konklusionen på dette afsnit – det bedste i bogen – der handler om stemningen og miljøet i Wien i trediverne. Grunden til episoden i *Moral Science Club* skal nok i stedet findes i de to filosofers tekster – som bogen ikke behandler særligt godt – og så i den høje anseelse inden for det filosofiske miljø, de begge nød, og som de begge udmærket var bevidste om. Med andre ord var det to ikoner inden for den akademiske verden, der mødtes; to ikoner, der havde den last, at de godt selv var klar over at de blev opfattet som ikoner og opførte sig derefter.

Et andet emne som bogen tager op i dens jagt på sandheden er Wienerkredsen. Bogen udnævner tre fædre til Wienerkredsen: Albert Einstein, Ludwig Wittgenstein og Bertrand Russell. Faktisk blev *Tractatus* læst højt sætning for sætning i Wienerkredsen, ikke bare en, men to gange. Wittgenstein blev på denne måde anset for det 20. årh. største filosof af Wienerkredsen, mens Popper end aldrig opnåede at blive inviteret med til et af møderne. Wienerkredsen formåede sammen med den logiske positivisme for en stund at vende filosofiens retning. Dens grundsætning var, at der kun findes to former for gyldige sætninger: Dem, der er sande eller falske i kraft af betydningen af deres egne termer, så som " $2 + 2 = 4$ ", og dem der var empiriske og verificerbare, så som "solen står op i morgen". Alle udsagn, der ikke kan kategoriseres blandt disse to kategorier er betydningsløse. Wienerkredsen fandt fundament for den læresætning i *Tractatus*, selv om det måske kan betvivles, hvorvidt Wittgenstein anså udsigelige udsagn

for betydningsløse. Da Wittgenstein fremførte betydningen af udsigelige udsagn for Wienerkredsen, førte det til et brud mellem Wittgenstein og Wienerkredsen. På denne måde kommer Wittgenstein til at stå som Wienerkredsens ufrivillige fader, mens Popper, af fri vilje, tilråber sig stillingen som dens drabsmand. I sin selvbiografi beretter Popper på denne måde om, hvordan han dræbte den logiske positivisme, ved at gentage et argument fra Hume, der siger: At intet antal eksperimenter kan bevise gyldigheden af en teori. Lige meget, hvor mange gange man iagttager solen stå op, kan bare ét negativt resultat, bare en gang solen ikke står op bevise teoriens uholdbarhed. Et andet problem for Wienerkredsens læresætning er, at hvis kun udsagn er analytiske meningsfyldte i sig selv, eller udsagn der kan verificeres empirisk, er meningsfyldte, så falder Wienerkredsens egen læresætning udenfor mængden af meningsfyldte udsagn, da denne læresætning ikke kan verificere sig selv, og ej heller kan verificeres empirisk. Man kan ikke gå ned i et laboratorium og efterprøve den.

Afsnittet om Wienerkredsen adskiller sig fra resten af bogen, ved at være det afsnit der ikke helt forfalder til rene anekdoter og stemningsbilleder, og jeg tror, at afsnittet, som i sig selv kan læses som en glimrende og farverig introduktion til Wienerkredsen, kan gøre de fleste læsere en hel del klogere på denne indflydelsesrige kreds.

Resten af bogen rummer udførlige og farverige billeder af tidens andre store personligheder og filosoffer: Adolf Hitler, Bertand Russell, G. E. Moore m.fl., samt stemningsfyldte beskrivelser af bl.a. Cambridge Universitetet. Endelig er bogen fyldt til bristepunktet af sladderbladsagtige intriger. *Wittgensteins Ildrager* får tidens filosoffer til at fremstå som en Robinsonekspedition. Om det er fortjent eller ej, skal jeg ikke kunne svare på, men det sikrer i hvert fald at bogen ikke bliver kedelig at læse, selv om man til tider forventer at se en side 9 pige på næste side.

Selvom bogens filosofiske tyngde kan ligge godt gemt, kan bogen også læses af den mere sofistikerede læser, alene pga. de to afsnit jeg har beskrevet ovenfor. Ønsker man derimod at sætte sig ind i Wittgensteins og Poppers forfatterskaber, er man nok nødt til at støve lidt tungere bøger op.

Nå ja, hvem af de to filosoffer gik så sejrrigt ud af mødet i *Moral Science Club*? Eller hvem var morderen, som man ville spørge, hvis det var en rigtig detektivroman, man havde læst? Bogen giver ikke en konkret svar, men prøver i stedet at lade historien afsige dommen. Wittgenstein regnes i dag nok som den mest originale filosof, men måske dette skyldes, at Poppers tanker i dag fremstår for os som selvfølgeligheder.